

Lina Ever: „Gyvenimas svetur praplečia akiratį, suteikia įvairesnių patirčių ir gal net pasiūlo daugiau medžiagos kūrybai...“

Dalia KUIZINIENĖ

Rašytoja ir žurnalistė Lina Neverbickienė nuo 2012 metų gyvena Berlyne. Taip sutapo, kad jau gyvenant Vokietijoje pasirodė pirmasis jos romanas „Objektyve meilė“ (2014), kurį jo autorė pasirašė pavardės santrumpa tapusiu Linos Ever slapyvardžiu. Po debiutinio romano rašytoja beveik kas metai išleidžia po naują knygą. Tiek pirmajame, tiek po jo pasirodžiusiuose romanuose „Ruduo Berlyne“, „Berlyno romanas“, „Neišryškinta juostelė“ yra svarbūs ne tik žmonių tarpusavio santykiai, meilės istorija, bet ir emigracijos, gyvenimo svetur tema. 2018 m. išleista visiškai kitokio pobūdžio knyga „Kelyje. 100 000 žingsnių su kunigu Algirdu Toliatu“, kurioje aprašoma piligriminė penkių dienų kelionė po Saksonijos Šveicariją, iliustruota žinomo lietuvių fotografo Algimanto Aleksandravičiaus, taip pat šios kelionės bendražygio, nuotraukomis. Knyga sulaukė itin didelio populiarumo Lietuvoje, yra išversta į vokiečių kalbą ir ieškoma leidyklos Vokietijoje, kuri imtųsi šią knygą išleisti. Ramunės Lė slapyvardžiu rašytoja išleido jausmų romanų trilogiją, kurią neseniai viešėdama Lietuvoje pristatė. Ji taip pat yra žinoma tinklaraštininkė (rašytojos tinklaraštis http://berlynodienorastis.blogspot.com/), fiksuoja ne tik asmenines, bet ir gyvenimo Berlyne patirtis. Rašytoja sutiko pasikalbėti apie savo kūrybą, populiariąją literatūrą, žurnalistinę veiklą, Berlyne gyvenančių lietuvių

bendruomenę.

Pirmasis mano klausimas yra gana tradicinis. Kada pradėjote rašyti, koks Jūsų kelias į literatūrą? Pirmasis Jūsų romanas buvo išleistas Lietuvoje tuo metu, kai Jūs su šeima išvykote į Vokietiją? Gal emigracija taip pat yra vienas iš veiksnių, paskatinusių rašyti?

Rašyti pradėjau dar mokykloje. Buvau uždaras, vienišas vaikas, ryjantis knygas iš tėčio bibliotekos. O kai daug skaitai, juk kyla noras ir pačiam bandyti parašyti eilėraštį, apsakymą, pasaką ar net ilgesnę istoriją. Paauglystėje buvau nusprendusi, jog būsiu arba šokėja, arba rašytoja, nors tėvai norėjo, kad studijuočiau mediciną. Todėl ir pasirinkau žurnalistikos studijas, nes tai atrodė arčiausiai kūrybinio rašymo. Taigi, rašyti man visą gyvenimą teko daug – ir studijuojant, ir dirbant laikraštyje, ir viešųjų ryšių srityje, tik kūrybai vis nebuvo laiko, o gal ir pasitikėjimo. Vis atrodė, kad neturiu ką papasakoti, kad nežinau, kaip tai daryti, neturiu laiko, negaliu apleisti vaikų poreikių. Iš tikrųjų dirbant visu etatu ir turint šeimą su mokyklinio amžiaus vaikais surasti laiko ir jėgų kūrybai yra be galo sunku. Apsisprendžiau sėsti ir pabandyti rašyti tik tuomet, kai tapau bedarbe ir laukiausi pagranduko. Tuomet tiesiog supratau, kad atėjo laikas ir turiu DABAR sėsti ir daryti tai, apie ką visą gyvenimą svajojau. Pirmasis rankraštis taip ir liko stalčiuje, o antrąjį išdrįsau pasiūlyti leidyklai tik išvykus gyventi į Vokietiją. Ne, emigracija manęs neskatino rašyti, nes visada žinojau, kad to noriu, bet atstumas suteikė drąsos rašyti atviriau ir publikuoti savo kūrybą. Net ir nežinau, kodėl taip sunku buvo prisipažinti, kad rašau romaną. Galbūt todėl, kad tuo metu vis dar buvo svarbu, ką kiti pasakys.

Jūsų romanuose svarbi žmonių tarpusavio santykių, meilės tema, tačiau beveik visuose romanuose punktyriškai įrašoma ir emigracijos, gyvenimo svetur tematika. Net Jūsų pirmųjų romanų pavadinimai „Ruduo Berlyne“, „Berlyno romanas“ koduoja ir nurodo romanų veiksmo vietą. Kaip pati nusakytumėte savo romanų tematiką ir problematiką. Kas Jums, kaip rašytojai, yra svarbiausia?

Manau, kad rašytojas, kaip ir bet kuris menininkas, į tekstus sudeda tai, kas jį tuo metu jaudina. Romanuose atskleidžiau ir dalį savo emigrantiškos patirties – man, kaip ir „Rudens Berlyne“ herojei, teko pardavinėti papuošalus turguje ir dirbti padavėja, mokytis pilstyti alų ir lankstyti servetėles. „Berlyno romane“ aprašiau savo vaiko darželį, jo mamas ir net auklėtoją „nukopijavau“ nieko nekeisdama. O tada ir istorijas bei kitus personažus buvo visai nesunku išgalvoti. Rašiau apie

Berlyną dar ir dėl to, kad maniau, jog mano skaitytojoms bus įdomu susipažinti su šiuo miestu. Savotiškai norėjau ne tik žodžiais nupiešti jo gatves ar žymius objektus, bet ir atskleisti jo dvasią, parodyti, kodėl aš pati taip myliu šį miestą. Manau, kad skaitytojai labai jaučia, kai pats degi rašydamas, kai parodai ne tai, ką gali perskaityti kelionių vadove ar žurnalo straipsnyje, bet aprašai savo jausmus, tegul ir romanų herojų lūpomis. Kad man visai pavyko, supratau tik tada, kai žmonės pradėjo rašyti man prašydami pavedžioti po aprašytas vietas. Taip visai netikėtai prasidėjo mano, kaip Berlyno gidės, karjera. O po knygos „Kelyje“ tapau ir vedle į kalnus. Geriausias komplimentas man buvo po pastarosios knygos, kai žmonės sakė, jog dar nebaigę skaityti užsinorėjo autis batus ir eiti į žygį.

Lina Ever kalnuose. Asm. archyvo nuotr.

Bet kad ir kur vyktų veiksmas, romanuose kalbama apie amžinai žmoniją jaudinančius dalykus – apie santykius, apie nepasitikėjimą savimi, apie baimę ką nors keisti, apie baimę mylėti ir norą būti mylimam, apie prisitaikymo ir augimo skausmus. Veiksmo vieta ar gyvenimo įvykiai tuos jausmus juk tik išryškina ar paspartina.

Neseniai viešėjote Lietuvoje ir pristatėte savo naujausią romanų trilogiją. Prašyčiau plačiau pristatyti šiuos naujausius savo kūrinius.

Naujausią kūrinį – romanų trilogiją „Vestuvių fėjos“ pasirašiau Ramunės Lė slapyvardžiu. Norėjau skambaus lietuviško vardo, kad skaitytojos iškart žinotų, kad tai lietuviškas meilės romanas. Iš pradžių galvojau kurį laiką slėptis, bet kai pasirodė paskutinė trilogijos dalis, leidykla privertė prisipažinti. O slapyvardį naudoju todėl, kad tai aiškiai įvardiju kaip meilės ar jausmų romanus, skirtus poilsiui. Daugybė rašytojų visame pasaulyje rašo žanrinius romanus su slapyvardžiais. Pavyzdžiui Nora Roberts detektyvus rašo prisidengusi J. D. Robb vardu. Taip daroma, kad skaitytojas tiksliai žinotų, ko tikėtis iš vieno ar kito autoriaus. Kadangi Lina Ever tapo nenuspėjama, noriu, kad Ramunės Lė romanus pirkdamos skaitytojos žinotų, kad gaus kokybiškai iškeptą desertą, kuriuo paskanins savo atostogas ar savaitgalį.

Renato Neverbicko nuotr.

Lietuvoje išleidžiama daug užsienietiškų knygų serijų, o man kilo noras pabandyti parašyti pirmąją lietuvišką seriją, kur atskiros knygos nėra tęsiniai (tik šiek tiek), bet pasakoja kiekvienos draugės istoriją. Romanuose daug atpažįstamų situacijų, lietuviškų vietovių, personažų, kai kurios skaitytojos sakė, kad viskas skaitant buvo taip tikra, lyg klausytum geros draugės pasakojimo virtuvėje. Tą ir manau apie tokias knygas – tai susitikimai su draugėmis, kurioms nutinka tie patys dalykai, kurios liūdi, džiaugiasi, pykstasi su mamom, eina iš proto, kad joms nepaskambina svajonių vyras. Keista buvo išgirsti, kad skaitytojas labiau sujaudino merginų draugystė nei jų romantiškos meilės istorijos. Manau, kad kiekvienam skaitytojui knyga užgauna tai, kas tuo metu jaudina jį patį. Man pačiai rašyti „Vestuvių fėjų“ seriją buvo smagi atgaiva po „Kelyje“ rašymo ir pristatymo turo.

Esate viena iš skaitomiausių rašytojų Lietuvoje. Jūsų naujausios knygos yra perkamiausių ir skaitomiausių knygų dešimtukuose. Jūsų romanai dažnai yra įvardijami kaip meilės, jausmų romanai. Kaip Jūs pati apibūdintumėte savo romanus. Ką Jūs manote apie šiuo metu gausiai rašomą ir skaitomą populiariąją literatūrą, jos šiandienines tendencijas ir vertinimą? Ar pakankamas dėmesys Lietuvoje yra skiriamas populiariajai literatūrai?

Populiarioji literatūra Lietuvoje yra tarsi kažkas gėdingo, kažkas, ką reikia rašyti ir skaityti pasislėpus nuo kitų. Žanrinė literatūra apskritai kritikų nepripažįstama, o skirtingi žanrai taip pat sveriami skirtingais matais. Pavyzdžiui, Andriaus Tapino parašytas *fantasy* žanro romanas sulaukė daugybę dėmesio, buvo plačiai aptarinėjamas ir kritikų, ir masių. Jei kas Lietuvoje parašys gerą detektyvą – vėl visi kalbės. O štai geras meilės romanas ar šeimyninė drama jau lieka kritikų dėmesio nuošalyje, iš anksto pasmerkti kaip moteriškas skaitalas, nors visos tos knygos yra ne kas kita, kaip populiarioji literatūra. Vokietijos knygynuose aiškiai atskirti kriminalai, trileriai, siaubo literatūra ir fantastika, atskirai sudėti ir vadinamieji moterų romanai, tarp kurių rasi ir paprastutes pramogines knygas, ir istorinius romanus, ir gerai žinomų rašytojų dramas. Čia jau senai įvardinta, kad literatūra gali būti ir puikia pramoga, gera alternatyva televizoriui ir internetiniam pasauliui. Kai mano dešimtmetis sūnus užsimanė skaityti fantastinę romanų seriją apie kariaujančias kates, buvau tikrai skeptiškai nusiteikusi, nes tai jau tikrai ne literatūra, o kažkoks popsas. Bet paskui supratau, kad vis dėlto

smagiau matyti jį skaitantį nei laiką leidžiantį prie telefono. O po to išties jau džiaugiausi, kai jis pradėjo neštis pačias įvairiausias knygas iš bibliotekos. Galbūt tas pats ir su jaunimu ar kitais skaitytojais – populiarioji literatūra jiems suformuoja skaitymo įgūdžius ir taip nutiesia kelią link rimtų knygų.

Aš pati seku Europos literatūrinį gyvenimą, einu į susitikimus su autoriais, stengiuosi skaityti naujienas, nebijau rimtų tekstų ir vis sugrįžtu prie klasikos, bet mėgstu kartais save palepinti ir populiariąja literatūra. Svarbu tik, kad ji būtų gerai parašyta, kad įtrauktų, leistų susitapatinti su herojais, įsijausti į jų problemas, kad gražiai papasakotų istoriją. Manau, kad riba tarp rimtosios ir populiariosios literatūros pasaulyje dabar labai greitai plonėja. Prieš dešimtmetį ar net prieš penkerius metus buvo „ne lygis“ žiūrėti serialus, tai buvo skirta tik „nusivylusioms namų šeimininkėms“, o dabar jau serialus stato žymūs režisieriai, juose vaidina žymūs aktoriai. Taip ir su populiariąja literatūra – palikdama visiems suprantamą formą, ji dažnai kalba apie rimtus dalykus. Taigi populiarioji literatūra gali būti tik gardėsiu, bet ji taip pat gali paprastai ir suprantamai kalbėti apie bendras patirtis, apie mažo žmogaus išgyvenimus. Aš savo romanus priskirčiau literatūrai, vokiečių vadinamai moterų literatūra, nes juose stengiuosi užgriebti šiek tiek daugiau nei vien vyro ir moters santykius. Juose kalbu ir apie draugystę, moters identiteto paieškas, savirealizaciją, santykius su tėvais, su vaikais, su aplinka.

Lietuvoje populiariosios literatūros kūrėjų skaičius sparčiai auga, bet aš dažnai pasigendu kokybės. Kartais naujiems autoriams užtektų visai nedaug – tik gero literatūros redaktoriaus arba kolegos rašytojo patarimų, kad kūrinys smarkiai pagerėtų ir mažiau nuviltų skaitytojų. Kartais pasiilgstu gero populiariosios literatūros kritiko, kuris aiškiai pasakytų, kas šlamštas, o ką verta skaityti. *Bukstagrameriais* irgi ne visada gali tikėti, nes gavę iš leidyklų dovanų jie nepasakys, kad tai šlamštas.

Žvalgydama ir tyrinėdama naujausią svetur rašytą moterų literatūrą matau daug įdomių vardų: Dalia Staponkutė, Rūta Mataitytė, Jolita Herlyn, Lina Ever, Vaiva Rykštaitė, Agnė Žakrakalytė, Eglė Paulina Pukytė ir kitos autorės. Daugelis tik svetur pradėjo rašyti, kitoms tai kūrybinio pakilimo laikotarpis. Jūs esate viena iš tokių autorių. Kaip vertinate šiuo metu svetur rašomą, o Lietuvoje leidžiamą moterų literatūrą. Kiek Jūsų kūrybą veikia (e)migrantinės patirtys?

Visos jūsų išvardintos autorės yra jau puikiai žinomos Lietuvoje ir turinčios savo

gerbėjų ratą, visos jos į literatūrą atėjo atsinešdamos skirtingas patirtis ir skirtingų motyvų vedamos. Aš džiaugiuosi, kad jos rašo, nes tai padeda suprasti, kaip žmonės gyvena skirtingose šalyse, kaip juos tai keičia arba priešingai – pamatyti, koks tėvynės ilgesys juos kankina. Nes, sakoma, literatūra yra pats geriausias būdas ugdyti empatiją. Bet kartais galvoju, kad mes pernelyg sureikšminame žmogaus gyvenamąją vietą. Taip, gyvenimas svetur praplečia akiratį, suteikia įvairesnių patirčių ir gal net pasiūlo daugiau medžiagos kūrybai, bet nebūtinai turi tapti kurti skatinančiu veiksniu. Galima rašyti knygas ir neišeinant iš namų, vien traukiant įkvėpimą iš praeities skrynelių. Sakoma, yra du tipai rašytojų – vieni turi gyventi sėsliai ir aprašyti viduje siaučiančias dramas, o kitiems reikia judėti ir aprašyti, ką mato ir sutinka pakeliui. Aš galvoju, kad ir gyvendama Lietuvoje rašyčiau, bet turbūt knygos būtų kitokios. Bet gal ne mažiau įdomios? Kartais pagalvoju, kad norėtųsi gyventi du paralelinius gyvenimus vien iš smalsumo.

Su šeima. Asm. archyvo nuotr.

Jūsų knyga „Kelyje. 100 000 žingsnių su kunigu Algirdu Toliatu“ yra visai kitokia. Kaip atsirado šios knygos idėja? Knyga itin populiari, išparduotas ne vienas jos tiražas, vyko daug šios knygos pristatymų. Man regis, kad čia puikiai realizuojate savo žurnalistinę patirtį. Papasakokite plačiau apie keliones ir darbą prie šios knygos su kunigu Algirdu Toliatu ir fotografu Algimantu Aleksandravičiumi.

Pirma atsirado Kelias. Nuvažiavau į Saksoniją su šeima, daug vaikščiojome, grožėjomės neįprastais peizažais ir staiga į rankas papuolė lankstinukas su Dailininkų kelio legenda ir aprašymu. Aš, prisiekusi vaikščiotoja, užsimaniau nueiti tuo keliu, o perskaičius daugiau istorijų supratau, kad jei mes juo eitume su kokiu nors įdomiu žmogumi, būtų įdomi knyga. Su kunigu Algirdu Toliatu buvom kelis kartus bendravę, žinojau, kad jis moka sklandžiai dėstyti mintis, ir buvau nustebusi, kaip greitai jis susidomėjo mano pasiūlymu. Ir tada komandą papildė Algimantas Aleksandravičius, kurį pažįstu dar nuo paauglystės, kai dalyvaudavau Panevėžio fotografų renginiuose kartu su savo tėčiu, žymiu Panevėžyje gydytoju ir fotografu Algimantu Bandza, kurio jau nebėra, jo vardu Panevėžyje pavadinti vaikų globos namai. Labai džiaugiausi, kad susibūrė tokia smagi komanda, man teko visi knygos ir kelionės organizaciniai darbai, bet likus kelioms dienoms apėmė baimė – ar sugebėsiu aš su tais dviem vyrais susitarti, ar jie manęs klausys, ar sugebėsiu užduoti tinkamus klausimus? Be to, visos nakvynės buvo piligriminės, dažnai bendruose kambariuose su bendrais patogumais. Bet kelionė, nepaisant visų mano emocinių kalnelių, buvo nuostabi. Supratau, kaip gera vakarais susėdus ne šiaip plepėti, bet atvirai prisiliesti prie svarbiausių temų – grožio, meilės, draugystės, Dievo, mirties. Šiuos išskirtinius pakeleivius priėmiau kaip didžiulę man tekusią Dievo dovaną. Ir šios knygos rašymas buvo kitoks – kartais labai sunkus darbas, o kartais rašydama jaučiausi, lyg lėkčiau ant debesies.

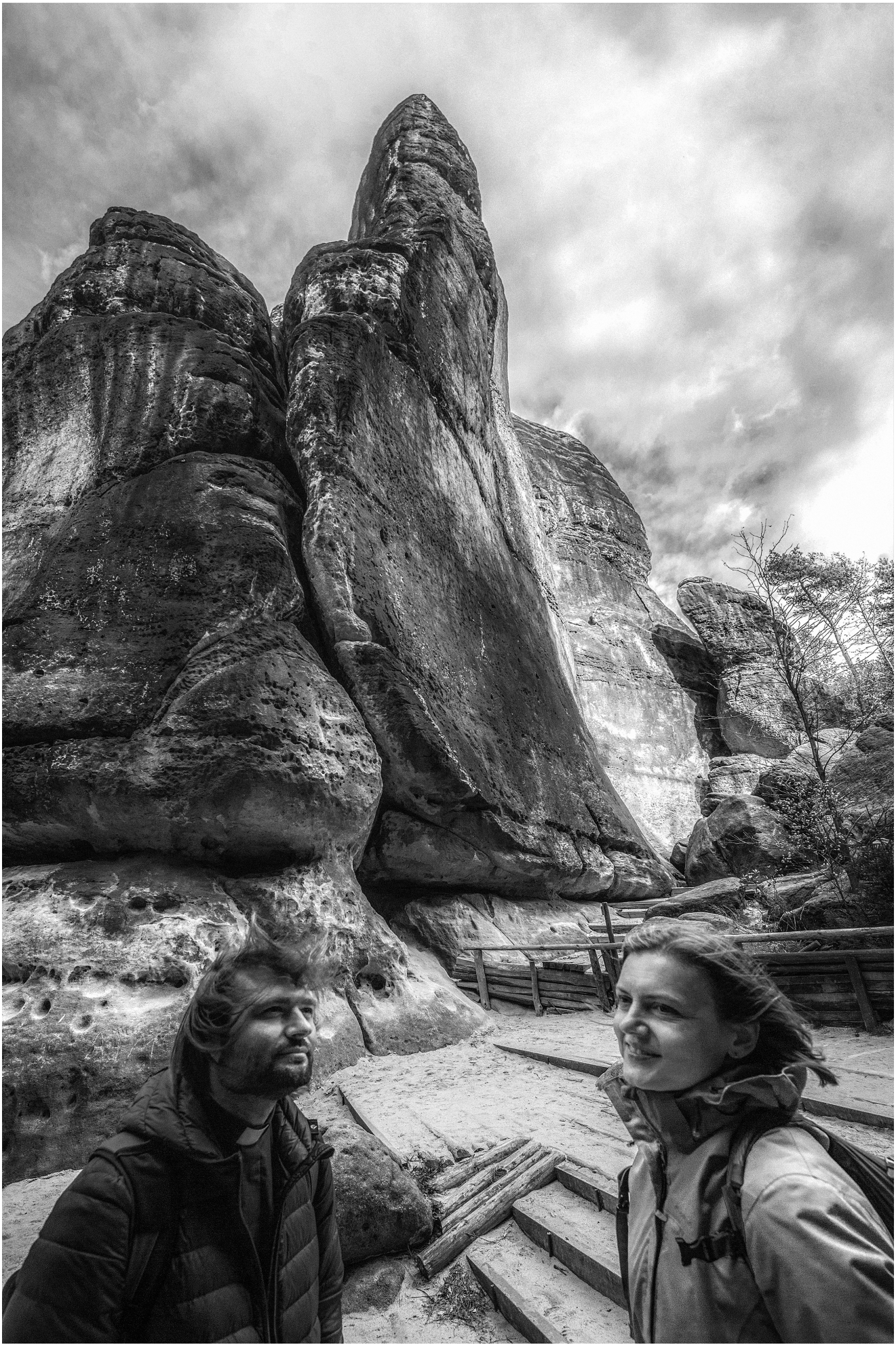

Su kunigu Algirdu Toliatu. Algimanto Aleksandravičiaus nuotr.

Jau daugiau aštuoneri metai gyvenate su šeima Berlyne. Kokia šiuo metu yra Vokietijos lietuvių bendruomenė, kokie Berlyno lietuviai? Kiek esate organizuoti, kiek diskutuojate apie politinius, visuomeninius, kultūros reikalus?

Berlyne lietuvių daug, bet jie išsiblaškę. Manau, čia veikia didelio milijoninio miesto sindromas, kai žmonės mėgsta anonimiškumą ir buriasi į bendruomenes visai kitu nei tautiniu pagrindu. Be to, Berlynas yra vos pusantros valandos skrydžio atstumu nuo Lietuvos, tai nesijaučiu nutolusi nuo ten gyvenančios šeimos ar draugų. Trečias dalykas – kai turi šeimą, ne tiek daug laiko lieka susibūrimams. Man cepelinų baliai ar bendravimas su lietuviais vien todėl, kad kalbame ta pačia kalba, nėra labai įdomus, bet skaitančius lietuvius esame subūrę į „Berlyno literatūros salioną“, kartais susirenkame padiskutuoti apie perskaitytas knygas ar įdomesnius kultūrinius renginius. Palaikau ir kitus Berlyne gyvenančius kūrėjus – einu į jų koncertus, parodas, kino peržiūras. Kadangi turistai dingo, kartais į temines ekskursijas pakviečiu pačius berlyniečius, taip pažinčių ratas plečiasi. Tikiuosi, kad po pandemijos ambasadoje vėl vyks kultūriniai renginiai ir susitikimai su įdomiais žmonėmis, nes visgi jie yra savotiškas Berlyno lietuvių centras.

Esate žinoma tinklaraštininkė, Jūsų straipsniai publikuojami Lietuvos portaluose. Kokios temos Jūsų žurnalistiniuose tekstuose yra svarbiausios ir įdomiausios?

Visų pirma, tinklaraštis gimė tam, kad turėčiau kur padėti spontaniškai gimusius tekstus. Kai juos rašau, tikrai negalvoju apie skaitytojus, nesistengiu jiems patikti ar įtikti. Tinklaraštis vadinasi *Berlyno dienoraštis*, taigi ir leidžiu jam būti dienoraščiu, rašau tai, kas tuo metu šauna į galvą arba tas mintis, kurios ilgai tūno viduje ir nori išlįsti į paviršių. Kartais pasidalinu kokiais nors atradimais ar kelionėmis. Daugiausiai dėmesio susilaukė drąsūs, diskutuoti provokuojantys įrašai. Žinau, kad gyvenant Lietuvoje net ir socialiniuose tinkluose yra savotiška cenzūra, žmonės bijo garsiai pasisakyti kontroversiškomis temomis, kad neužsitrauktų draugų, giminaičių, viršininko nemalonės.

Tinklaraštis atsirado dar ir dėl to, kad man šiek tiek gaila mintis barstyti socialiniuose tinkluose, kaip tai daro kiti rašytojai, nes jos ten gyvena dvi tris dienas. Tai kaip rašymas ant servetėlių, kurias bet kur išmėtai. O dienoraštyje ir tinklaraštyje viskas tvarkingai padėta ir visada gali surasti, ką rašei prieš metus ar

trejus. Apskritai, kuo toliau, tuo labiau esu linkusi manyti, kad socialiniai tinklai atneša daugiau žalos nei naudos, ten toks daugiabalsis chaosas, kad norisi kuo greičiau jį išjungti. Žmogui juk nereikia nei tiek draugų, nei tiek bendravimo, nei tiek diskusijų. Kai pagalvoji, jei anksčiau, anais laikais, būtų reikėję kas vakarą kalbėtis su draugais ir sekti, ką jie nuveikė per dieną, būtume išprotėję, o dabar sekame net ir menkai pažįstamus žmones, net ir tuos, kurie mums visai nerūpi, skaitome straipsnius, kurių mums nereikia. O pažvelgus į jaunąją kartą, kuri apsigyveno socialiniuose tinkluose ir nebeturi nei draugų, nei veiklos šiame pasaulyje, apima siaubas. Noriu paprieštarauti garsiai ir tiems, kas džiaugiasi visais virtualiais renginiais ir sako, kad po pandemijos niekas nebeis į koncertus, kinus, teatrus ar knygos pristatymus, nes dalyvauti renginiuose sėdint ant sofos daug patogiau. Manau, kad vis dėlto sveikas protas nugalės ir žmonės vis dar pasileis plokštelę, nueis į koncertą, atsivers knygą. Bet kuriuo atveju, man gero rašytojo sukurtas herojus tampa įdomesniu draugu už virtualiuosius žmones.

Renato Neverbicko nuotr.

Visai nesenai perskaičiau Astrid Lindgren mintį, kad neskaitantis vaikas neturi vaikystės, nes jis niekuomet nepažins stebuklingo pasakų pasaulio ir neturės keistuolių draugų, kuriems nieko nėra neįmanomo. Galvoju, kad tas pats galioja ir

suaugusiesiems. Ir visai nesvarbu, kokias knygas jie skaito.

„Pasaulio lietuviai ir Lietuva“

Mielai pasidalysime svetainėje skelbiamais tekstais ir nuotraukomis, tik prašome nurodyti informacijos šaltinį ir autorius.

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS